

มาตรการทางกฎหมายเพื่อกำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์: ศึกษากรณี

สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และสวีเดน*

LEGAL MEASURES FOR REGULATING ORGANIC FOOD PRODUCTS: A CASE STUDY OF EUROPEAN UNION, UNITED STATES, CANADA, AUSTRALIA AND SWEDEN

สลิลลา กลั่นเรืองแสง

Salila Klanreaungseang

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย

faculty of law, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Salila.k@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ ใช้รูปแบบของการวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกฎเกณฑ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในการเลือกสินค้า โดยเน้นในเรื่องสุขภาพกับความปลอดภัยทางอาหาร โดยศึกษากฎเกณฑ์ในต่างประเทศ (ได้แก่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และสวีเดน) และในระดับระหว่างประเทศ (IFOAM) เพื่อเป็นแนวทางอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ของไทยให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประเด็นแรก “องค์กรด้านการกำกับดูแล” ต้องมีองค์กรกลางเพื่อเป็นกลไกตรวจสอบมาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ทั้งที่อยู่ในตลาดภายในประเทศและเพื่อการส่งออก

ประเด็นที่สอง “การติดฉลาก” ควรมีฉลากหรือตรา ที่เป็นเสมือนเครื่องหมายการค้าของประเทศ โดยมีภาครัฐเป็นหลัก แล้วใช้ระบบอนุญาตให้เอกชนเป็นผู้ตรวจสอบร่วมในการติดฉลากผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์

ประเด็นที่สาม “ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม” เน้นผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ แนวทางเชิงนิเวศน์ โดยภาครัฐและภาคเอกชนต้องให้ความสำคัญในการเคารพต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ควรจัดให้มี “กลไกการคุ้มครองผู้บริโภค” ที่เน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนรับผิดชอบในการรักษาความสมบูรณ์ของผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ เพื่อปกป้องภาคเกษตรอินทรีย์จากอาชญากรรมและการหลอกลวงผู้บริโภคโดยแจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จ

กล่าวโดยสรุป การกำกับดูแลให้ผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ของไทยมีคุณภาพเทียบเท่าตามมาตรฐานระหว่างประเทศ นอกจากจะส่งเสริม “สิทธิในการเข้าถึงอาหาร” อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางอาหาร ยังเป็นนโยบายที่สอดคล้องตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) อีกด้วย

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์, สิทธิในการเข้าถึงอาหาร, ความปลอดภัยทางอาหาร

Abstract

This article employs a documentary research methodology with the objective to present regulatory frameworks governing organic produce for the benefit of consumers in making their informed choices. Therefore, it focuses on health and food safety, and examines not only standards across various international contexts (e.g. the European Union, the United States, Canada, Australia, and Sweden) but also the International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM). This is to pave the way for the introduction of useful strategic guidance to enhance the quality and competitiveness of Thai organic produce in the global market. The key findings can thus be summarized as follows:

First, regarding "regulatory organizations", it is essential to establish a central authority that acts as an organic agricultural standards verification mechanism for domestic market and export purpose.

Second, with respect to the "labeling" issue, the national organic label or so-called 'country-specific trademark' should be implemented. This system should be primarily administrated by government agencies, while private sector is allowed to participate in the inspection and labeling processes through a certified license.

Third, in terms of "environmental responsibility", the emphasis should be placed on the adoption of an ecological approach to organic agriculture. Both public and private sectors, therefore, must prioritize their respect for ecological balance.

In addition, there should be a "consumer protection mechanism" that focuses on the responsibility and accountability of all stakeholders in maintaining the integrity of organic produces. This is to protect the organic sector from criminal activity and dissemination of false information to consumers.

In conclusion, the regulation of the compliance of Thai organic produce with international standards will both promote the right to food, which eventually leads to food security and be a policy aligning with Sustainable Development Goals (SDGs).

Keywords: Organic Food Products, The Right to food, Food Safety

บทนำ

ในปัจจุบัน ถือได้ว่าผู้บริโภคได้ให้ความสำคัญกับสุขภาพมากยิ่งขึ้น การพัฒนาด้านเกษตรกรรม จึงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทางอาหาร (Food Safety) เป็นสำคัญ จึงจำเป็นต้องพัฒนาหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ของไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติที่ได้ผลจริงในต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพของภาคการเกษตร

ให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ยิ่งไปกว่านั้น การที่พลเมืองของรัฐได้บริโภคอาหารที่สะอาดและปลอดภัย ถือว่าเป็นการส่งเสริมสิทธิในการเข้าถึงอาหาร (Right to food) อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)

โดยบทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมุ่งเน้นให้การทำเกษตรอินทรีย์ ควรมีมาตรการและระบบกำกับดูแลที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง กับทั้งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG) ของสหประชาชาติ ตลอดจนเป็นแนวทางและหลักปฏิบัติสำคัญเพื่อช่วยให้เกษตรกรได้พัฒนาระบบการผลิตอาหารเกษตรอินทรีย์จากการประยุกต์ใช้องค์ความรู้และปรับปรุงตามมาตรฐานระหว่างประเทศ อันจะเป็นประโยชน์ทั้งด้านการค้าและเป็นผลดีต่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยทางอาหาร (Food Safety) อย่างเป็นรูปธรรมและเหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

กล่าวได้ว่า สภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น ประเทศไทยมีทรัพยากรพร้อม แต่สถานการณ์เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มีข้อจำกัดหลายด้าน ซึ่งประเด็นที่สำคัญ คือ การดำเนินนโยบายของรัฐในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ยังทำได้ไม่เต็มที่ ไม่เป็นระบบและไม่เป็นรูปธรรม ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่จะใช้ในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านเกษตรกรรมให้ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยและของโลก (วันวิสา แก้วสืบ, 2557) นอกจากนี้ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพการสมรส และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จัดเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคสินค้าอินทรีย์ ในการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว อีกทั้งปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ การส่งเสริมตลาด ผลิตภัณฑ์ ราคา และการจัดจำหน่ายก็มีอิทธิพลต่อการบริโภคสินค้าอินทรีย์ของผู้บริโภคสินค้าอินทรีย์อีกด้วย (คณิต สุขรัตน์, 2561)

ทั้งนี้ ขอบเขตการวิจัยครอบคลุมมาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ โดยศึกษากฎหมายต่างประเทศในบริบทของการมีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค บนพื้นฐานของหลักการว่าด้วยอาหารที่สะอาดและปลอดภัย รวมไปถึงกฎเกณฑ์อื่น ๆ ซึ่งจะส่งเสริมระบบกำกับดูแลมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ อันมีหลักการที่จำเป็นต่อการการควบคุมของการทำเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยให้มีคุณภาพที่ดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือการที่จะทำให้ทราบกฎเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ในต่างประเทศที่สอดคล้องกับหลักการในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งอาจประยุกต์ใช้ได้กับการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ของไทยอันจะส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริโภค ที่จะได้รับประโยชน์โดยตรงต่อสุขภาพในการเข้าถึงอาหารสะอาด ปลอดภัย และได้มาตรฐาน อีกทั้งหากสามารถส่งเสริมความสะดวกในการการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ที่รวดเร็วได้ ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันในเวทีการค้าระหว่างประเทศได้ ซึ่งจะส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ผลิตและผู้ขายสินค้า ที่จะได้รับประโยชน์จากความเชื่อมั่นของผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้สามารถขายสินค้าได้มากขึ้น อีกทั้งทำการค้าในระดับระหว่างประเทศได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบแนวทางการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศที่สอดคล้องกับหลักการระหว่างประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันให้กับผู้บริโภคในการเลือกสินค้าอย่างปลอดภัย

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการกำกับดูแลกลไกการรับรองผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกลไกการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยวิเคราะห์กฎหมายที่สำคัญอันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และศึกษาจากกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนวิธีการทำการวิจัยที่สำคัญ อาทิ การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่าง ๆ จากแหล่งที่มา เช่น ระบบสารสนเทศของห้องสมุดผ่านระบบดิจิทัล ตลอดจนข้อมูลสื่ออิเล็กทรอนิกส์จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทย ต่างประเทศ และระหว่างประเทศ

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 แนวทางการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ

ตารางที่ 1 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ (ตามหลักการระหว่างประเทศ)

ตารางแสดงการเปรียบเทียบสัญลักษณ์มาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์		
หน่วยงาน	การใช้บังคับ	สัญลักษณ์
การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ	ตรารับรองของ International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) มี 2 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบมาตรฐาน (IFOAM-Standard Version) สำหรับหน่วยที่ได้รับการรับรองจาก IFOAM (IFOAM.bio., 2025) 2. รูปแบบเสริมสำหรับหน่วยงานรับรองที่ใช้มาตรฐานตาม IFOAM มีหน่วยงานชื่อ International Organic Accreditation Service (IOAS) ทำหน้าที่ให้บริการรับรองหน่วยงานผู้ตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก	 การรับรองของ IFOAM ถือเป็นวิธีการหลักในการค้าผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ถือเป็นบริการสำหรับการค้า ช่วยยืนยันว่าหน่วยงานเหล่านั้นได้มาตรฐานสากลของ IFOAM ซึ่งหลายประเทศทั่วโลกยอมรับเป็นเกณฑ์มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ขั้นต่ำ [หน่วยงานผู้ตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจาก IOAS จะมีคำว่า IFOAM Accredited] (IFOAM., 2023)

การรับรอง มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ อาหารเกษตร อินทรีย์ ของ สหภาพยุโรป	ตราสามารถใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการ รับรองตามมาตรฐานของสหภาพยุโรป (มีส่วนผสมอินทรีย์อย่างน้อยร้อยละ 95 เท่านั้น) (European Union, 2023)	 ตราเครื่องหมายนี้ทำให้ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่ผลิต ในสหภาพยุโรปมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน ทำให้ ผู้บริโภคเลือกบริโภคได้ง่าย และช่วยให้สามารถ จำหน่ายผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้ทั่วทั้งสหภาพยุโรป
การรับรอง มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ อาหารเกษตร อินทรีย์ ของ ออสเตรเลีย	ตราเครื่องหมายการค้า ‘Bud’ รับรอง ผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ แห่ง ประเทศออสเตรเลีย (Australian Certified Organic Bud Trademark Logo) ถือเป็นเครื่องหมายที่รู้จักกันดีและ สร้างความน่าเชื่อถือต่อผลิตภัณฑ์สินค้า อินทรีย์ที่ในประเทศออสเตรเลีย ซึ่งผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ได้รับการ รับรองภายใต้สมาคมเกษตรยั่งยืนแห่งชาติ ของประเทศออสเตรเลีย	 รายงานตลาดอินทรีย์ของประเทศออสเตรเลีย ประจำปี พ.ศ. 2566 ระบุว่า ตรารับรอง Bud เป็นที่ยอมรับจากผู้ซื้อชาวออสเตรเลียร้อยละ 64 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 51 ในปี พ.ศ. 2562 (Australian Organic Ltd., 2025)
การรับรอง มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ อาหารเกษตร อินทรีย์ ของ สหรัฐอเมริกา	ตราสัญลักษณ์เกษตรอินทรีย์ เป็น เครื่องหมายที่ได้รับการคุ้มครองตาม กฎหมายรัฐบาลกลางและอยู่ภายใต้การ กำกับดูแลของโครงการเกษตรอินทรีย์ แห่งชาติ (National Organic Program หรือ NOP) (USDA, 2025)	 หากพบเห็นตราสัญลักษณ์เกษตรอินทรีย์ แสดงว่า ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้รับการรับรองว่าเป็นเกษตร อินทรีย์และมีส่วนผสมอินทรีย์ร้อยละ 95 ขึ้นไป ซึ่งเน้นไปที่ขั้นตอนและส่วนผสมตามธรรมชาติ

การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ของแคนาดา	ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองในประเทศแคนาดา ตรารับรองเกษตรอินทรีย์ของประเทศแคนาดาเป็นภาคสมัครใจโดยอนุญาตให้ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมอินทรีย์ ร้อยละ 95 ขึ้นไปที่ได้รับการรับรองตามข้อกำหนดของสำนักงานเกษตรอินทรีย์แคนาดาเท่านั้น (ขณะที่ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอินทรีย์ร้อยละ 70-95 อาจจะระบุว่า ผลิตภัณฑ์นั้น “ทำจากส่วนผสมอินทรีย์”) (OFC., 2021)	การใช้ตรารับรองเกษตรอินทรีย์ของประเทศแคนาดาได้รับการควบคุมภายใต้ข้อบังคับว่าด้วยอาหารปลอดภัยสำหรับชาวแคนาดา (Safe Food for Canadians Regulations)
การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ของสวีเดน	อาหารที่ติดฉลาก KRAV ถือเป็นอาหารที่ยั่งยืนที่สุด (Most Sustainable Food) โดยผลิตขึ้นด้วยวิธีการทางอินทรีย์โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์กำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยสังเคราะห์ มาตรฐาน KRAV เป็นไปตามข้อบังคับของสหภาพยุโรป ซึ่งกำหนดระดับขั้นต่ำ (Minimum Level) โดยเป็นข้อกำหนดสำหรับการผลิตและการขายสินค้าอินทรีย์ภายในสหภาพยุโรป	มาตรฐาน KRAV ถือได้ว่าก้าวไปอีกขั้นด้วยความเข้มงวดยิ่งขึ้นในด้านสวัสดิภาพสัตว์ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ สภาพอากาศ และสภาพการทำงานที่ดี อีกทั้งยังครอบคลุมประเด็นอื่นๆ มากกว่าของสหภาพยุโรป เช่น การฆ่าสัตว์ ร้านอาหาร และการประมง ดังนั้น เพื่อให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ KRAV มีความชัดเจนยิ่งขึ้น บางครั้ง จึงใช้คำว่า “KRAV - Organic” (KRAV., 2023)
การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ในประเทศไทย	การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในไทย มีหน่วยรับรอง (Conformity Assessment Body: CAB) โดยจะมีคู่มือภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกัน (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560) ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากผู้มีส่วนได้ส่วน	

ตรารับรอง ของสำนักงาน มาตรฐาน สินค้าเกษตร และอาหาร แห่งชาติ (มก อช.)	เสีย (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและ อาหารแห่งชาติ, 2567) สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็น หน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ ให้บริการตรวจสอบรับรองผลิตภัณฑ์ อาหารตามมาตรฐานสากล ได้แก่ มาตรฐานสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM), มาตรฐานและระเบียบสหภาพ ยุโรป (EU), มาตรฐานแคนาดา (COR) รวมถึง มาตรฐานเครื่องสำอางและ ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ มกท. (ACT Cosmetic and Healthcare products) (บริษัท เอซีที ออร์แกนิก จำกัด, 2025)	[ตรามาตรฐานที่ออกโดย (มกอช.)] อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการยังคงสามารถใช้ตรา รับรองของหน่วยตรวจรับรองทั้งในประเทศและ ต่างประเทศได้ (นอกจากนี้ ไม่ได้บังคับว่าการ นำเข้าผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ หรือ ผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ที่ผลิตในไทย จะต้องได้รับตรามาตรฐานเกษตรอินทรีย์นี้)
ตรารับรอง เกษตรอินทรีย์ ของสำนักงาน มาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ (มกท.) หรือ บริษัท เอซีที ออร์แกนิก จำกัด		[ตรามาตรฐานที่ออกโดย (มกท.)] ในช่วงแรกเป็นตราที่จัดทำขึ้นสำหรับตรวจการ รับรองการผลิตเกษตรอินทรีย์บางประเภทที่เพิ่ง เริ่มพัฒนาขึ้นในประเทศไทยและในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้เหมาะกับ ผู้ประกอบการ (เช่น การเลี้ยงผึ้ง) บริษัท เอซีที ออร์แกนิก จำกัด เป็นหน่วยงาน ภาคเอกชนที่ให้บริการตรวจรับรองการผลิต เกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานระหว่างประเทศ (เหมาะสมกับการส่งออกของผู้ประกอบการ)

ประเด็นที่ 2 การกำกับดูแลกลไกการรับรองผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

กลไกการรับรองผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) อาทิ การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (SDG13) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (SDG3) และการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (SDG12) (United Nations in Thailand, 2023)

ประเทศไทยมีคณะกรรมการเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (National Organic Agriculture Committee) ซึ่งประกอบด้วย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ด้านเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ตลอดจนบูรณาการแผนและมาตรการต่างๆ ที่สำคัญ อาทิ

- 1) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000-2546) (การผลิต การแปรรูป การติดฉลาก และการตลาดเกษตรอินทรีย์)
- 2) มาตรฐานไทยสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ (มกษ.9000-2546) 23 กรกฎาคม 2546
- 3) การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลอินทรีย์ (มกษ.7413-25500) 29 มิถุนายน 2550

โดยมีสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) มีอำนาจหน้าที่เป็นหน่วยงานรับรองเกษตรกรและผู้ประกอบการในภาคเกษตรอินทรีย์ของไทย โดยจะวางมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standard) สำหรับการผลิต การแปรรูป การติดฉลาก และการตลาด โดยยังมีอีก 4 หน่วยงาน ได้แก่

- 1) สถาบันพืชอินทรีย์ (Organic Crop Institute) ให้การรับรองพืชผล (ยกเว้นข้าว)
- 2) กรมการข้าว ให้การรับรองข้าวอินทรีย์
- 3) ศูนย์ตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอินทรีย์ (ศมสอ.) ให้การรับรองการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- 4) กรมปศุสัตว์ให้การรับรองปศุสัตว์

นอกจากนี้ มีภาคเอกชนที่ดำเนินการ อาทิ

1. สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) (ปัจจุบันคือ บริษัท เอเชียที ออร์แกนิก จำกัด) ดำเนินการตรวจสอบและการรับรองเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชีย
2. องค์การมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) เป็นองค์กรที่ให้การรับรองพืชผลอินทรีย์ในภาคเหนือ
3. องค์กร Cert Alliance หรือ Cert All เป็นเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานรับรองเกษตรอินทรีย์ในเอเชีย เพื่อให้เกษตรกรในภูมิภาคได้รับบริการแบบครบวงจร (Organic Trade Association, 2023)

ซึ่งจะเห็นได้ว่า บทบาทขององค์กรกำกับดูแลด้านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ส่วนใหญ่เป็นการรับรองโดยภาคเอกชน ดังเช่น กรณีสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ซึ่งมีความเป็นมาตามแนวความคิดของเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก (Alternative Agriculture Network; ANN) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2560 บริการในนามของมูลนิธิฯ ถูกโอนถ่ายไปยังบริษัท เอเชียที ออร์แกนิก จำกัด (ACT Organic Co.,Ltd.) เพื่อรองรับการเติบโตในการให้บริการ ประกอบด้วย IFOAM Program, EU Program, COR Program และ ACT Program ซึ่งใช้มาตรฐานที่ได้รับการรับรองจาก IFOAM, สำนักงานตรวจสอบอาหารแห่งประเทศแคนาดา (Canada Food Inspection Agency หรือ CFIA) และหน่วยงานรับรองเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ (International Organic Accreditation Service หรือ IOAS) นอกจากนี้ ยังอยู่ในรายชื่อหน่วยงานรับรองลำดับแรก (First CB List) (CB ย่อมาจาก Certification Body) ที่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการอาหารสหภาพยุโรป (EU Commission) ให้บริการในฐานะ Certification Alliance (“พันธมิตรในการรับรอง”) เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชีย (Organics International, 2023)

ประเด็นที่ 3 แนวทางการส่งเสริมกลไกการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)

หน้าที่สำคัญประการหนึ่งขององค์กรกำกับดูแลด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ คือ การวางแผนและพัฒนาระบบการเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agricultural Systems) โดยมีข้อพิจารณาที่สำคัญคือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงระบบอาหารและเกษตรกรรมเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องดำเนินการร่วมกัน จำเป็นต้องมีระบบการผลิตอาหารและเกษตรกรรมรูปแบบใหม่เพื่อทดแทนหรือช่วยในแก้ไขสถานการณ์ในปัจจุบัน
- 2) แนวทางการเกษตรที่ไม่ยั่งยืนเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพทั่วโลก และเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก
- 3) ระบบอาหารถูกคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเสื่อมถอยของธรรมชาติ
- 4) การเปลี่ยนแปลงระบบอาหารและเกษตรกรรมเป็นกุญแจสำคัญในความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม สำนักงานเลขาธิการ IUCN มุ่งเน้นในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง 3 ประเภทเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบอาหารและเกษตรกรรม (IUCN., 2025) กล่าวคือ

1. การเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐาน (Change on the ground) การสร้างภูมิทัศน์เกษตรกรรมแบบอเนกประสงค์ที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับธรรมชาติ
2. การเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Change in the enabling environment) ครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวกในการมีแพลตฟอร์มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการพัฒนาและนำระบบการกำกับดูแล นโยบาย และแผนปฏิบัติการที่สนับสนุนไปปฏิบัติ
3. การเปลี่ยนแปลงความรู้และศักยภาพ (Change in knowledge & capacity) เน้นการพัฒนาและเผยแพร่ความรู้ หลักฐาน แนวทาง ตัวชี้วัด และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะบรรลุผลได้โดย
 - 1) ส่งเสริมธรรมาภิบาลและการเจรจาระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบอาหารและระบบเกษตร
 - 2) การสนับสนุนนโยบายซึ่งเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความหลากหลายทางชีวภาพ
 - 3) การจัดหาวิทยาศาสตร์และความรู้ที่จำเป็นเพื่อชี้นำการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบอาหาร
 - 4) ส่งเสริมแนวทางแก้ปัญหาตามธรรมชาติ เช่น การเกษตรแบบฟื้นฟู และแนวทางปฏิบัติของชนพื้นเมือง

นอกจากนี้ ยังมีนโยบายเพื่อการสร้างการเปลี่ยนแปลง (10 policy areas to achieve change) (United Nations Development Programme, 2024) ได้แก่

1. เงินอุดหนุนและภาษีด้านเกษตรกรรม (Agricultural subsidies and taxes) จะได้รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงการคลัง ซึ่งจัดสรรเงินเพื่อปฏิรูปนโยบายที่มีผลกระทบเชิงลบ
2. สุขภาพและโภชนาการ (Health & nutrition) พฤติกรรม และค่านิยมของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อการผลิตของเกษตรกร ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขควรเป็นผู้ดำเนินการตามเส้นทางระบบอาหารแห่งชาติ
3. การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHG emission reductions) เพื่อการบรรลุเป้าหมาย NDC (Nationally Determined Contributions (NDCs)) (สอดคล้องกับตามหลักการใน COP28 Food Systems Declaration) (FAO., 2025) ลดการขยายตัวของภาคเกษตรกรรมสู่ป่าและแหล่งที่อยู่ตามธรรมชาติ (ป่าพรุ

พื้นที่ชุ่มน้ำ (peat, wetlands)) และลดการผลิตสารเคมีทางการเกษตร (ไนเตรต) (Argo-chemical production (nitrates))

4. การวางแผนการใช้ที่ดิน (Land Use Planning) โดยการปลูกพืชผลที่เหมาะสมบนที่ดินที่เหมาะสม (growing the right crops on the right land.) ซึ่งความรับผิดชอบในการวางแผนการใช้ที่ดินมักอยู่ที่ท้องถิ่น

5. การศึกษา (Education) คนรุ่นต่อไปที่สนใจภาคการเกษตรควรที่จะต้องได้รับการศึกษาที่เหมาะสม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมากในการบรรจุในระบบการศึกษา

6. โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ความสามารถในการนำผลผลิตออกสู่ตลาดถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของระบบอาหาร (key to food system success) จึงต้องมีระบบโลจิสติกส์รองรับอย่างเหมาะสม

7.การค้า (Trade) สินค้าเกษตรเป็นส่วนที่สำคัญของ GDP ซึ่งสัมพันธ์กับข้อตกลงการค้าขององค์การการค้าโลกที่ควร “เปิดเผย ยุติธรรม ครอบคลุม เสมอภาค และโปร่งใส” (“open, fair, inclusive, equitable and transparent”) นอกจากนี้ มาตรการด้านภาษีนำเข้าและส่งออกก็มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคา

8. วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Sized Enterprises) ถือเป็นศูนย์กลางของระบบอาหาร ตลอดจนถึงห่วงโซ่อุปทานและการแปรรูปอาหาร โดยนโยบายที่เหมาะสมในพื้นที่นั้นๆ จะช่วยส่งเสริมภาคส่วนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จนนำไปสู่การสนับสนุนระบบอาหารในที่สุด

9. สหกรณ์ (Cooperatives) องค์กรของเกษตรกรรายย่อยที่มีประสิทธิภาพถือเป็นสิ่งจำเป็น หลายประเทศมีรูปแบบสหกรณ์ซึ่งสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน

10. การประสานงาน (Coordination) หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะในการประสานงาน ควรเผยแพร่แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดและนำเสนอความสำเร็จที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างได้ ซึ่งการนำแนวทางระบบอาหารไปใช้ในระดับชาติย่อมตอบสนองต่อปัญหาที่ซับซ้อน และสนับสนุนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน (The 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals.) (UN Food Systems Coordination Hub, 2023)

กล่าวได้ว่า ช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เกษตรกรรมยังคงเป็นแหล่งอาหาร การจ้างงาน และรายได้หลักในหลายประเทศ โลกยังคงมีผู้ขาดสารอาหาร (Undernourished) มีภาวะทุพโภชนาการ และขยะที่เกิดจากอาหาร (Food Waste) มากขึ้น ทำให้จำเป็นต้องบูรณาการมาตรการต่างๆ ในระดับของระบบอาหาร (Food System) เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ที่ลดความยากจนและเพิ่มความมั่นคงทางอาหารให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

จากตารางที่ 1 ข้างต้น สรุปผลวิจัย ดังนี้

วิเคราะห์แนวทางการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ

- 1) มาตรฐานระหว่างประเทศ หลักเกณฑ์ในการรับรองของ IFOAM ถือเป็นวิธีการหลักในการประกันการดำเนินงานอินทรีย์อย่างเป็นธรรมและเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังนั้น การรับรองดังกล่าวถือเป็นบริการสำหรับการค้าที่ช่วยตรวจสอบให้ได้มาตรฐานสากลตามหลักการของ IFOAM

2) กฎระเบียบของสหภาพยุโรป มีระเบียบเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป (EU 2018/848) ที่มีผลบังคับใช้เมื่อไม่นานแต่มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงเกณฑ์การผลิตให้สอดคล้องกับผู้ประกอบการในสหภาพยุโรปและทั่วโลก เพื่อให้มั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์นำเข้าจะมีคุณภาพตามที่มาตรฐานที่ต้องการ โดยตรานี้สามารถใช้กับผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมอินทรีย์อย่างน้อยร้อยละ 95 เท่านั้น

3) กฎเกณฑ์ของต่างประเทศ

1. ออสเตรเลีย ตราเครื่องหมายการค้า ‘Bud’ รับรองเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทยออสเตรเลีย (Australian Certified Organic Bud Trademark Logo) ถือเป็นเครื่องหมายของความน่าเชื่อถือต่อผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่รู้จักกันดีที่สุดในประเทศออสเตรเลีย ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองภายใต้สมาคมเกษตรยั่งยืนแห่งชาติของประเทศออสเตรเลีย (NASAA Certified Organic (NCO) Operators) ใช้ฉลาก Spring Leaf ของ NASAA Organic (NASAA Organic’s Spring Leaf) นอกจากนี้ในส่วนของการนอกประเทศออสเตรเลีย สมาคมเกษตรยั่งยืนแห่งชาติของประเทศออสเตรเลียได้รับการรับรองจากสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) โดยรับรองว่า ผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลากของสมาคมเกษตรยั่งยืนแห่งชาติของประเทศออสเตรเลีย เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานการรับรองสูงสุดในโลกสำหรับผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (Organic Produce)

2. สหรัฐอเมริกา ตราสัญลักษณ์เกษตรอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา เป็นเครื่องหมายอย่างเป็นทางการที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐบาลกลางและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของโครงการเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (National Organic Program หรือ NOP) โดยห้ามใช้ตราสัญลักษณ์เกษตรอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกากับผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมอินทรีย์น้อยกว่าร้อยละ 70 ทั้งนี้ ในสหรัฐอเมริกาภาคเอกชนกำลังดำเนินการร่วมกับกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา เพื่อปกป้องภาคเกษตรอินทรีย์จากอาชญากรรม (Criminal Activity) ดังนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกรายในอุตสาหกรรมประเภทนี้จึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความสมบูรณ์ของสินค้าอินทรีย์

3. แคนาดา ตราสัญลักษณ์เกษตรอินทรีย์ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองเกษตรอินทรีย์ของประเทศแคนาดา และระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นที่ประเทศแคนาดายอมรับ อาทิ ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (จากผู้ผลิตทั่วโลก) ทั้งนี้ ตรารับรองเกษตรอินทรีย์ของประเทศแคนาดาเป็นภาคสมัครใจและอนุญาตให้ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมอินทรีย์ ร้อยละ 95 ขึ้นไปที่ได้รับการรับรองตามข้อกำหนดของสำนักงานเกษตรอินทรีย์แคนาดาเท่านั้น

4. สวีเดน ตลาดอาหารอินทรีย์ของประเทศสวีเดนเป็นระบบการติดฉลาก ได้รับอิทธิพลจากฉลาก the EU organic green leaf ของสหภาพยุโรป ชื่อ ฉลาก KRAV พัฒนาจากความสนใจอย่างจริงจังในการปกป้องธรรมชาติ คน สัตว์ และอนาคต โดยมีเป้าหมาย คือ การมีส่วนร่วมสนับสนุนการผลิตอาหารคุณภาพสูงอย่างยั่งยืนและสร้างความมั่นใจระยะยาว โดยมีสำนักงานอาหารแห่งชาติ (The National Food Agency หรือ Livsmedelsverket) เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ด้านอาหารอินทรีย์ ซึ่งควบคุมการแปรรูปอาหารและการนำเข้าอาหารอินทรีย์

จะเห็นได้ว่า หลักการในประเทศต่าง ๆ ตามที่ได้อธิบายมาข้างต้น มีขึ้นเพื่อพัฒนาระบบอาหารโลกแบบเดิม (Conventional Global Food System) โดยใช้เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่ผสมผสานความรู้ด้านการเกษตรแบบดั้งเดิมเข้ากับความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ส่วนกลไกการตลาดนั้น ส่วนใหญ่มีแนวคิดทำนองเดียวกันทั่วโลก ทั้งนี้ ความสำเร็จของภาคเกษตรอินทรีย์ขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีต่อฉลากผลิตภัณฑ์อินทรีย์ สิ่งสำคัญ คือ ต้องมีระบบป้องกันการฉ้อโกง และให้คำมั่นสัญญาในผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่ไว้วางใจได้ว่า มีความปลอดภัยทั้งต่อสุขภาพและต่อสิ่งแวดล้อม

วิเคราะห์การกำกับดูแลกลไกการรับรองผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

ในการรับรองผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) (บริษัท เอซีทีออร์แกนิก จำกัด ในปัจจุบัน) จะแตกต่างจากสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) โดยในระยะแรก เป็นการรับรองการผลิตเกษตรอินทรีย์บางประเภทที่เริ่มพัฒนาขึ้นในประเทศไทยและในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งจะเห็นได้ว่า การกำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเป็นการร่วมมือกัน (Collaboration) ระหว่างภาครัฐและเอกชน แต่จะพบว่า ทำงานในลักษณะแยกส่วนกัน เพราะแม้ว่าจะใช้หลักเกณฑ์เดียวกันแต่ฉลาก (Label) บนผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ยังแตกต่างกัน ซึ่งความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว การดำเนินการโดยเอกชนอาจคล่องตัวกว่า แต่สิ่งสำคัญคือ ควรจะมีฉลากเพียงอันเดียว ตั้งเครื่องหมายการค้าของผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ของประเทศ ทั้งนี้ หน่วยงานของภาครัฐคือ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) อาจปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นองค์กรด้านการกำกับดูแล คือ ทำหน้าที่เป็น regulator ในขณะที่หน่วยรับรองภาคเอกชนเป็น Operator ที่กำกับดูแลโดยหน่วยงานภาครัฐ

วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมกลไกการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)

องค์กรกำกับดูแลด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ มีหน้าที่สำคัญในการวางแผนและพัฒนากระบวนการเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agricultural Systems) โดยต้องมีข้อพิจารณาที่สำคัญคือ

ตารางที่ 2 ตารางแสดงแนวทางการเปลี่ยนแปลงระบบอาหารเพื่อการเกษตรแบบยั่งยืน

	การเปลี่ยนแปลงระบบอาหาร (Food systems)
ขั้นพื้นฐาน	สร้างภูมิทัศน์เกษตรกรรมแบบอเนกประสงค์ที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับธรรมชาติ
สภาพแวดล้อม	มีแพลตฟอร์มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการพัฒนาและนำระบบการกำกับดูแลนโยบาย และแผนปฏิบัติการที่สนับสนุนไปปฏิบัติ
ความรู้และศักยภาพ	ส่งเสริมธรรมาภิบาลและการเจรจาระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบอาหารและระบบเกษตร พร้อมทั้งจัดหาความรู้ที่จำเป็นเพื่อขึ้นำการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
นโยบาย	1) เงินอุดหนุนและภาษีด้านเกษตรกรรม ควรได้รับการจัดสรรอย่างเพียงพอ 2) สุขภาพและโภชนาการ ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมบริโภคอาหาร และค่านิยม 3) มีนโยบายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ชัดเจน

	4) การปลูกพืชผลที่เหมาะสมบนที่ดินที่เหมาะสม 5) แนวคิดด้านการเกษตรแบบยั่งยืนควรได้รับการบรรจุในระบบการศึกษา 6) มีระบบโลจิสติกส์ (Logistics) ที่รองรับการออกสู่ตลาดได้ 7) มีมาตรการภาษีที่สอดคล้องให้สามารถแข่งขันในตลาดโลก 8) มีนโยบายที่เหมาะสมซึ่งช่วยพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 9) มีรูปแบบสหกรณ์ซึ่งสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน 10) หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่เผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุดที่ใช้เป็นแบบอย่างได้
--	--

จากตารางที่ 2 ข้างต้น กล่าวได้ว่า ระบบอาหาร (Food systems) ครอบคลุมแนวทางปฏิบัติ และนโยบาย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) อีกทั้งยังสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Climate change and Biodiversity loss) อีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยข้างต้น แนวทางที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงซึ่งอาหารสะอาด และปลอดภัย สรุปดังนี้

ประเด็น	แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์	IFOAM/ประเทศตัวอย่าง
องค์กรด้านการกำกับดูแล	ปรับปรุงให้มีมาตรการเชิงกฎหมายที่สามารถทำให้กลไกการตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ครอบคลุมทั้งที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศ และเพื่อการส่งออก 1. หน่วยงานตรวจรับรอง ซึ่งดำเนินการโดยภาคเอกชน (หรือมีการพัฒนาสู่การตั้งองค์การมหาชน) ทำหน้าที่เป็นดัง Operator ตรวจสอบมาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ และให้ฉลาก (label) สำหรับผู้ผลิตและผู้ส่งออก 2. หน่วยงานราชการ (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ทำหน้าที่เป็นดัง regulator ผู้กำกับดูแลหน่วยงานตรวจรับรอง	สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements หรือ IFOAM)
การติดฉลาก	ปรับปรุงให้มีมาตรการเชิงกฎหมายที่กำหนดให้มีฉลากหรือตรา (ส่วนกลาง) ที่เป็นเสมือนดังเครื่องหมายการค้าของประเทศ โดยมีองค์กรภาครัฐเป็นผู้กำกับดูแล แล้วให้เอกชนเป็นผู้ตรวจสอบร่วม	(เช่น ตรา Bud ของประเทศออสเตรเลีย)
ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	ปรับปรุงให้มีมาตรการที่เน้นแนวทางเชิงนิเวศน์ (Ecological Approach) และเคารพสิ่งแวดล้อม	(ดังเช่น KRAV Label ในประเทศสวีเดน)

กลไกการ คุ้มครองผู้บริโภค	พัฒนาโลกเพื่อให้มีมาตรการเชิงกฎหมายที่รองรับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีความรับผิดชอบในการปกป้องภาคเกษตรอินทรีย์จากอาชญากรรม (Criminal Activity) และการหลอกลวงผู้บริโภค โดยการแจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จ	(เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์แห่งชาติของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (The US DA's National Organic Program))
การพัฒนาเชิง ยุทธศาสตร์ความ ร่วมมือในระดับ ระหว่างประเทศ	ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือในเชิงภูมิภาค (ในรูปแบบแผนยุทธศาสตร์นโยบายเกษตรร่วม) ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	(ทำนองเดียวกับความตกลงสีเขียวของสหภาพยุโรป (On the Road to Achieving the EU Green Deal))

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอสรุปหลักการสำคัญซึ่งสมควรประยุกต์ใช้กับภาคการเกษตรอินทรีย์ของไทย ดังต่อไปนี้

1. สมควรจัดตั้งมีหน่วยงานรับผิดชอบของภาครัฐโดยเฉพาะ ที่มีอำนาจหน้าที่ครอบคลุมผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์ ทุกประเภท (เนื่องจากปัจจุบัน มักแยกไปตามชนิดสินค้าและกระจายไปตามกรมต่าง ๆ) โดยควรมีบทบาทในเชิงการให้ความเห็นแนะนำ (Advisory Opinion) ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถวางแผนการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตอย่างเหมาะสม

2. สมควรให้หน่วยงานมีอำนาจครอบคลุมมาตรการส่งเสริมให้ลดการปนเปื้อนในอาหารซึ่งจะกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคมากขึ้น รวมถึงใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Approach) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อประเมินว่า หลักปฏิบัติใดมีแนวโน้มที่จะได้ผลลัพธ์ที่ต้องการมากที่สุด โดยมาตรฐานระหว่างประเทศ ตลอดจนตัวอย่างการจัดการกับสินค้าอาหารเกษตรอินทรีย์ที่ดีในต่างประเทศ (ดังที่อภิปรายผลวิจัยในข้างต้นนั้น)

3. สมควรนำแนวทางความสำเร็จในต่างประเทศ (ดังที่นำเสนอข้างต้น) เป็นแบบอย่างในการพัฒนาสินค้าอาหารเกษตรอินทรีย์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) อันจะเป็นประโยชน์ทั้งด้านการค้าระหว่างประเทศ และเป็นผลดีต่อการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเป็นรูปธรรม ยิ่งไปกว่านั้น ย่อมสอดคล้องต่อหลักการด้านสิทธิมนุษยชน ที่มุ่งหมายให้พลเมืองของรัฐได้บริโภคอาหารที่สะอาดและปลอดภัย ส่งเสริมสิทธิในการเข้าถึงอาหาร (Right to food) อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ต่อไป

ทั้งนี้ สามารถนำผลการวิจัยไปประกอบในการวิจัยครั้งต่อไป ในประเด็นที่การมีส่วนร่วมที่กำหนดในระดับประเทศ (Nationally Determined Contributions (NDCs)) และแผนปฏิบัติการการปรับตัวระดับชาติ (National Adaptation Plans (NAPs)) ซึ่งเป็นกลไกเพื่อบรรลุผลตามความตกลงปารีส (Paris Agreement) ในการกำจัดปริมาณก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมมนุษย์ โดยเน้นการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต อีกทั้งขอขอบคุณคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ทำให้บทความวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คณิต สุขรัตน์. (2561). การศึกษาทัศนคติ พฤติกรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องของผู้บริโภคสินค้าอินทรีย์. ใน วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บริษัท เอซีที ออร์แกนิก จำกัด. (2025). โครงสร้างองค์กร (Organic Agriculture Certification Thailand). เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2568 จาก สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.): <https://actorganic-cert.or.th/about-us>
- วันวิสา แก้วสืบ. (2557). มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมที่ยั่งยืน และความมั่นคงทางอาหาร. ใน วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). คู่มือทั่วไป การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์กับ มกท. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2567 จาก Organic Agriculture Certification Thailand (ACT): <https://www.opsmoac.go.th/songkhla-manual-files-391191791803>
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2567). หลักเกณฑ์การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. เข้าถึงได้จาก สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.): <https://www.acfs.go.th/cert-scheme/detail/20>
- Australian Organic Ltd. (2025). The Bud Guarantee. The most recognised organic trust mark. Retrieved January 6, 2025, from Australian Organic Limited (AOL): <https://austorganic.com/bud-guarantee/>
- European Union. (2023). The organic logo. Retrieved January 6, 2025, from European Commission: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organic-logo_en
- FAO. (2025). COP28 Agriculture, Food and Climate National Action Toolkit. Retrieved March 8, 2025, from Food and Agriculture Organization of the United Nations: <https://openknowledge.fao.org/items/94c97e50-b59e-4b75-a3fa-482a98b83f99>
- IFOAM. (2023). The IFOAM OGS Logos. Retrieved January 6, 2025, from IFOAM - Organics International: <https://www.ifoam.bio/our-work/how/standards-certification/organic-guarantee-system/ogs-logos>

- IFOAM.bio. (2025). The IFOAM Accreditation Program. Retrieved January 16, 2025, from IFOAM - Organics International: <https://www.ifoam.bio/our-work/how/standards-certification/organic-guarantee-system/ifoam-accreditation>
- IUCN. (2025). IUCN engagement in food and agricultural systems. Retrieved March 2, 2025, from <https://iucn.org/our-work/topic/sustainable-food-and-agricultural-systems>
- KRAV. (2023). KRAV – a Label for Organic Food. Retrieved January 28, 2025, from KRAV Ekonomisk förening: <https://www.krav.se/en/this-is-krav/a-label-for-organic-food/>
- OFC. (2021). The Canadian logo. Retrieved January 26, 2025, from Organic federation of Canada: <https://organicfederation.ca/resource/organic-production-in-canada/the-canadian-logo/>
- Organic Trade Association. (2023). Thailand - Global Organic Trade Guide. Retrieved January 6, 2025, from <https://globalorganictrade.com/country/thailand>
- Organics International. (2023). Organic Agriculture Certification Thailand (ACT). Retrieved January 6, 2025, from <https://directory.ifoam.bio/affiliates/871-organic-agriculture-certification-thailand-act>
- UN Food Systems Coordination Hub. (2023). Food Systems Transformation in Practice - Successes, Challenges and the Way Forward. Retrieved March 8, 2025, from <https://www.unfoodsystemshub.org/fs-stocktaking-moment/programme/food-systems-transformation-in-practice---successes--challenges-and-the-way-forward/en>
- United Nations Development Programme. (2024). Food Systems Transformation: a Whole of Government Approach to Drive Change. Retrieved March 8, 2025, from <https://www.undp.org/foodsystems/blog/food-systems-transformation-whole-government-approach-drive-change>
- United Nations in Thailand. (2023). Staying current with European Union organic regulations in Thailand. Retrieved January 6, 2025, from Thailand - Global Organic Trade Guide: <https://thailand.un.org/en/224563-staying-current-european-union-organic-regulations->
- USDA. (2025). National Organic Program. Retrieved January 16, 2025, from Agricultural Marketing Service: <https://www.ams.usda.gov/about-ams/programs-offices/national-organic-program>